

*Горбачевський Віталій Якович,
завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін
факультету №2 Національної академії внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ НЕРОЗКРИТИХ НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ

Згідно статистики Генеральної прокуратури України протягом 2013-2015 років до Єдиного реєстру досудових розслідувань внесено 9348 повідомлень про умисні вбивства, від яких загинуло 10639 і потерпіли 19475 осіб, а також 1235 повідомлень про зґвалтування, від яких потерпіли, відповідно 1195 та загинули 30 осіб. Залишок нерозкритих умисних вбивств на 1 січня 2016 року склав 8998, а зґвалтувань 199. Така кількість нерозкритих злочинів вкрай негативно позначається на загальній криміногенній ситуації в країні.

Неможливість забезпечення принципу невідворотності покарання веде до продовження злочинної діяльності осіб, що порушили закон, яка досить часто проявляється в більш зухвалій і небезпечній формі, нерідко злочини вчиняються з метою сховати інший злочин, а іноді безкарність породжує серійні злочини. Це, в свою чергу, призводить до негативної оцінки всієї діяльності правоохоронних органів з боку громадян, підвищує соціальну напруженість у суспільстві,

викликаючи недовіру до здатності держави забезпечити захист життя, здоров'я та інших передбачених Конституцією прав і свобод громадян.

Існуючий стан по даних категоріях кримінальних правопорушень пояснюється, в тому числі тим, що розкриття та розслідування злочинів минулих років пов'язане з труднощами, які породжуються певними причинами об'єктивного та суб'єктивного характеру. Дослідження причин несвоєчасного і неповного розкриття злочинів дозволяє виділити дві групи факторів: об'єктивні, які пов'язані з особливостями вчинення конкретного злочину, що ускладнюють процес його розкриття та суб'єктивні, які полягають у допущених слідчим або взаємодіючими з ним посадовими особами служб і підрозділів, помилках і прорахунках організаційного і тактичного характеру в ході розслідування.

Саме з цих причин в практиці правоохоронних органів непоодинокі випадки, коли вбивства та інші насильницькі злочини залишаються нерозкритими.

На результати розкриття та розслідування злочинів минулих років негативно впливає час, що пройшов з моменту їх скоєння (зникають або знищуються матеріальні сліди й людські спогади тощо). Чим більше часу проходить з моменту скоєння злочину, тим складніше отримати інформацію про обставини цієї події й осіб, що брали у ній участь. Люди можуть забути окремі факти або їх деталі, змінити місце проживання, померти; речові докази та сліди під дією часу втрачають деякі свої важливі ознаки або взагалі знищуються. Ростає ризик випадкової втрати слідів і речових доказів, які були виявлені та вилучені слідчим при огляді місця події.

В той же час внаслідок особливостей людської психології злочинець з плином часу нерідко втрачає обережність, у нього знижується почуття самоконтролю, притупляється пильність. У результаті з'являється зневага до необхідності приховування слідів злочину. Відомі випадки, коли він обмовляється або навіть хвалиться «серед своїх» скоєними в минулому злочинами, що створює додаткові умови для розкриття злочинів минулих років.

Нарешті може змінитися відношення до вчиненого злочину самого винного. Наприклад, до явки з повинною його спонукають переживання, викликані вчиненим злочином. Іноді злочинець, будучи викритим у скоєнні злочину, дає показання про нерозкриті інші, скоєні ним раніше злочинні діяння.

Нерідко виникають слідчі ситуації, пов'язані з недостатньою обізнаністю про обставини скоєного умисного вбивства на початковому етапі розслідування, відсутністю будь-яких відомостей про особу вбивці, коли інформація, здобута з наявних джерел, є вкрай недостатньою та суперечливою. Іноді невідомою залишається не тільки особа жертви, але навіть її стать (знайдені лише фрагменти трупа). Коли вбивця пошматував труп жертви на дрібні частки розміром не більше кількох міліметрів за допомогою машини для подрібнення деревини та розвіяв над озером, (у цьому випадку трупа в його «класичному» розумінні не існувало). Тоді єдиний спосіб встановити особу і її стать шляхом збирання мікрослідів на місці події та проведення значної кількості криміналістичних та судово-біологічної експертизи.

У серпні 2013 року надійшло повідомлення що невстановлена особа із застосуванням фізичного насильства, відкрито заволоділа жіночою сумочкою, що належала Г. Потерпіла повідомила, що під час нападу невідомий застосовував до неї фізичне насильство, здавлюючи її шию руками.

Аналіз криміногенного контингенту серед інших виявив можливу причетність до вчинення розбійного нападу громадянина Н., який раніше неодноразово притягувався до кримінальної відповідальності за вчинення аналогічних злочинів.

З урахуванням сукупності отриманих доказів під час досудового розслідування слідчим повідомлено Н. про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.2 ст.187 КК України та прийнято рішення про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Під час допиту Н. свою вину у вчиненні злочину визнав частково та заперечував факт застосування до потерпілої фізичного насильства.

З метою отримання найбільш повної інформації щодо обставин вчинення розбійного нападу слідчим прийнято рішення про застосування негласних слідчих (розшукових) дій, передбачених статтями 260 та 275 КПК України у приміщенні камери тримання ІТТ, за результатами проведення яких було встановлено, що Н. окрім скоєння розбійного нападу на Г. причетний ще до вчинення шести умисних вбивств осіб жіночої статі. Проведене психофізіологічне тестування (поліграф) підтвердило, що Н. володіє певною інформацією стосовно виявлених жіночих скелетованих трупів.

Слідчим в ході проведення додаткового допиту підозрюваного Н. встановлено, що в період 2011-2012 років останній скоїв умисні вбивства шести осіб жіночої статі на території Кіровоградської області, та під час проведення слідчого експерименту Н. вказав місця скоєння ним вбивств.

В подальшому у ході огляду місцевості, в лісовому масиві, на відстані 400 м. від проїжджої частини автодороги у вказаному Н. місці було виявлено та вилучено фрагменти людини (25 % кісток скелету).

Крім того, у ході проведення перевірки показань підозрюваного Н були виявлені скелетовані трупи осіб жіночої статі, причина смерті яких встановлена не була у зв'язку з гнилісними змінами трупів.

Після встановлення орієнтовного переліку осіб жіночої статі, які згідно з обліками рахувалися як безвісти зниклі, у їх родичів було вилучено експериментальні зразки епітелію та призначено судові молекулярно-генетичні експертизи, за результатами проведення яких всі виявлені трупи були ідентифіковані.

Внаслідок застосування до підозрюваної особи запобіжного заходу тримання під вартою, проведення низки слідчих розшукових та негласних слідчих розшукових дій, психофізіологічного тестування із використанням комп'ютерного поліграфа, судових молекулярно-генетичних експертиз, відпрацювання родинних зв'язків, близького оточення потерпілих дозволило слідчому з'ясувати ряд обставин, що сприяли встановленню об'єктивної істини в кримінальному провадженні, довести вину серійного вбивці у вчиненні шести вбивств і одного розбійного нападу.

Слідчі, серед проблемних питань, які виникають на стадії досудового розслідування насильницьких злочинів, перш за все називають складність процедури отримання санкції на проведення негласних слідчих розшукових дій та неможливість об'єднання в одне клопотання проведення декількох різних негласних слідчих (розшукових) дій стосовно однієї особи, що обґрунтовується одними й тими ж матеріалами кримінального провадження, а також тривале та часто неефективне проведення молекулярно-генетичної експертизи, можливості якої значно посилює б позицію обвинувачення.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 1 квітня 2016 р. (офіц. текст)- К.: Паливода А. В., 2016.-372 с.
2. Статистичні дані Генеральної прокуратури України (2013-2015 роки).
3. Алексєєв О.О., Весельський В.К., Пяковський В.В. Розслідування окремих видів злочинів : посібник / О.О. Алексєєв, В.К. Весельський, В. В. Пяковський.- К. : «Центр учбової літератури», 2013.- 278с.